

vid

Åbo, den

ÅBO AKADEMI

A. Insamling av fågeldun (och fjädrar)

1. Har man i Er trakt någonsin insamlat fågeldun? Har man insamlat (större) fjädrar? Av vilka fåglar brukade man ta dun? Av vilka fåglar fick man fjädrarna? Har man samlat dun ur fåglarnas bon? Tog man dunet från döda fåglar? Vilket dun ansågs vara bäst, det som togs ur bona, eller det som togs från döda fåglar? Vilka fåglar ansågs ge det bästa dunet? Ungefär hur stor mängd dun kunde man samla per år?
2. Talade man i Er trakt om att "samla dun", "söka dun", "leta efter dun" eller vad kallade man detta insamlingsarbete? Hade dunet något särskilt namn? Nämn de olika namn och uttryck som eventuellt förekommit. - Vid vilken tid på året brukade man insamla dun (eller fjädrar)? Vid vilken tid på dygnet brukade det ske? Färdades man med båt? Hade man särskilda märken i naturen (eller i fåglarnas liv) som angav då tiden för duninsamling var inne? Kunde man exempelvis fastställa detta av boets utseende, ungarnas storlek eller liknande? Brukade man ta dun ur sjöfågelholkar? Fick man samla överallt, eller blott på bestämda platser? På vilket sätt var de bestämda? Brukade varje gård samla skilt för sig, eller var det vanligt att flere gårdar slog sig ihop om duninsamlingen? Om man bildade ett helt lag, vem var det som ledde gruppen? Hur fördelade man dunet mellan de olika deltagarna? Vilka var de som sysslade med duninsamling i Er trakt? Var det kvinnor eller män eller barn? Visste man var man skulle söka efter bona? Hade man eventuellt tidigare märkt ut de platser där bon fanns? På vilket sätt då? Brukade man bilda kedja, då man sökte efter bon? Förekom särskilda redskap eller kärl (säckar och likn.) i samband med duninsamlingen? Tog man dunet med händerna? I hurudana kärl förvarades dunet då det togs ur bona? - Känner Ni till, eller kan Ni ungefärligen uppskatta hur många bon det behövdes för att man skulle få ett kilo (1 kg) dun?
3. Om man tog dun eller fjädrar från döda fåglar, hur gick detta till? Brukade man plocka fåglarna, eller flåddes fåglarna? Var det någon skillnad på det dun som togs från en fågelhona och det som togs från en hane? Brukade man för något speciellt ändamål använda hela fågel-skin? Till vad användes fågel-skinnet?
4. På vilket sätt skulle dunet beredas och bearbetas för att bli användbart? Torkades dunet? Var skedde torkningen (i bastun, i ugnen eller liknande)? Hur lång tid tog torkningen? Brukade man rensa dunet? På vilket sätt brukade man utföra rensningen? Använde man speciella redskap och kärl vid rensningen? Hurudana redskap har man nyttjat? Beskriv redskapen så noggrant som möjligt. Hade redskapen särskilda namn? Har Ni hört talas om att man "klubbade", "piskade" eller "skakade" dunet? Vet Ni hur dessa arbeten tillgick? förekom eventuellt andra likande benämningar på beredningsarbeten? Var skedde beredningen av dunet vanligen (i bod, i stugan eller på andra platser)? Skulle dunet torkas flera gånger? I hurudana kärl sattes det färdiga dunet? Kunde det förvaras en längre tid, eller måste man använda dunet genast? Brukade man färdigställa dunet genast efter insamlingen, eller skedde beredningen senare? Vid vilken tid då?
5. Till vilka olika ändamål har man använt dunet? Till vad har man använt fågelfjädrar? Hade man i Er hemgård dunbolster? Had man dynor eller eventuellt täcken fyllda med dun? Hur mycket dun kunde det åtgå till ett bolster av normal storlek? Hur mycket dun gick det till en dyna (eller ett täcke)? Var det någon skillnad beträffande dunets bered-

ning eller dunets art beroende på de olika ändamål till vilka dun skulle användas? Hurudant var tyget i det bolster eller den dyna som skulle fyllas med dun? Måste tyget eventuellt vara tätare än vanligt?

6. Har man på Er gård eller i Er trakt samlat dun (eller fjädrar) till försäljning? Var brukade man i så fall sälja dunet? Sålades dunet t. ex. vid någon marknad? Vilken marknad var det i så fall fråga om? På vilket sätt forslades dunet? Vilket pris fick man för dunet? Hur stora mängder kunde man ha till avsalu? Räknades dunmängden i kilo eller hade man andra sätt att beräkna mängden?

Berätta allt Ni känner till om insamling av dun och fjädrar i Er trakt.

B. Insamling av vass

1. Har man i Er trakt brukat insamla eller skörda vass? Gör man det fortfarande? Om inte, när tog man vass sist? Har man använt vass som kreatursfoder? Vilka kreatur brukade man i så fall utfodra med vass? Har man i Er trakt använt vass till taktäckning? Hurudana byggnader brukade man täcka med vass? Har man använt vass till andra ändamål?

Har man i Er trakt använt vasstopparna (vassblommorna eller "rör-vipporna" som de ibland kallats) till särskilda ändamål? Har vass-toppar använts t.ex. som fyllning i bloster, dynor eller liknande? Berätta om de olika slag av fyllning som använts till bolster i Er trakt (Har man använt dun? Halm? osv.). Vilket av dessa material ansågs vara bäst? Vad kallades de olika fyllningarna? Vilket material höll längst? Var det någon skillnad rörande det tyg som användes i bolstren beroende på vilket slag av material som skulle användas som fyllning?

2. Fick man ta vass var som helst, eller fanns det bestämda områden där man fick ta? Hur bestämdes rätten till de olika platserna? När om året skulle vassen skördas? Har man i Er trakt tagit vass om vintern? Vid vilken tid skedde detta?

Skördade varje gård vass skilt för sig, eller flera gårdar tillsammans? Om flera gårdar skördade vass i lag, hur fördelades den skördade vassen? Har man vid vassinsamling använt båt? På vilket sätt placerades vassen i båten? Vilka deltog vanligen i detta arbete, männen eller kvinnorna eller barnen? Om skördearbetet var uppdelat mellan t.ex. män och kvinnor, vad var då kvinnornas och vad männens arbete? Vilka redskap användes vid skörden av vass? Hade de som skördade någon speciell klädsel (handskar, skor eller likn.)? Hur skördade man vass vintertid?

På vilket sätt hanterade man den skördade vassen? Bands den i kärvar? Av vad gjordes i så fall banden kring kärvarna? Ungefär på vilken höjd skars vass-stråna av? Skar man under vattenytan? Tog man alltid hela vass-strån eller kunde man från växande vass ta endast topparna, om det var dessa man ville ha? Var det vanligt att vass-topparna avskildes först efter skörden? När skedde detta? Hur tog man av topparna? Användes särskilda redskap (sax eller liknande)? Vilka utförde detta arbete? Var skedde det?

På vilket sätt brukade man torka vassen? Var skedde torkningen? Hur länge räckte den? Var förvarade man vassen efter torkningen? Hur ställdes kärvarna, eller på vilket sätt uppbevarades vassen? På vilket sätt uppbevarades vassen? På vilket sätt uppbevarades vasstopparna? Var sattes dessa efter avskiljningen? Kunde man beräkna ungefär hur stor mängd vasstoppar man fick från en kärve? Hur många kärvar eller hur stor mängd vass kunde man få per år? Om man tog vass på vintern, användes också denna vass som kreaturs-

foder, till taktäckning o.likn. ändamål? Var de vasstoppar som togs på vintern av lika god kvalitet som de under sommaren skördade? Hur avskildes vasstopparna, då man tog vassen vintertid? Skulle den på vintern skördade vassen torkas eller behandlas på något sätt? Band man kärvar också på vintern? Hur transporterade man vassen? Kunde vasstopparna i allmänhet användas genast efter avskiljandet, eller skulle de ytterligare behandlas på något sätt? Huru då? Förekom det talkoarbete i samband med beredningen av vasstopparna? Berätta vad detta talkoarbete omfattade, samt hur det tillgick. Vad kallade man denna talko?

3. Hur stor mängd vasstoppar kunde det gå åt till ett bolster av normal storlek? Hur många vasskärvar kunde det vara fråga om i detta fall? Hur mycket åtgick till en dyna? Ungefär hur lång tid kunde ett bolster fyllt med vasstoppar användas? Kunde gammal fyllning på något sätt luckras upp igen? Kunde man fylla på nya vasstoppar? Om man jämför med ett bolster som var fyllt med halm, vilket ansågs vara bättre: en fyllning med halm, eller en fyllning med vasstoppar?
4. Hade man på Er gård eller i Er trakt vasstoppar till avsalu? Var brukade man i så fall sälja dem? Sålde man t.ex. vid någon marknad? Vilken marknad var det fråga om? På vilket sätt forslades vasstopparna? Hur stor mängd kunde man sälja årligen? Vilket pris betalades för vasstopparna? Sålde de per kilo, eller beräknades mängden på annat sätt?

Berätta allt Ni känner till om insamlingen och användningen av vass i Er trakt.